

Володимир Мирош

Національний університет «Острозька Академія»

аспірант (Україна)

e-mail: volodymyr.myrosh@oa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8835-7607>

Докторат Богдана Барвінського: генеза, реалізація, рецепція

Анотація. *Мета дослідження* – реконструювати процес підготовки Б. Барвінським докторату, проаналізувати зміст праці та з'ясувати особливості її рецепції. **Методологія дослідження** спирається на застосування принципів (об'єктивності, історизму, холізму) та методів (узагальнення, аналіз і синтез, порівняння, генетичний, психологічний та типологічний) історіографічного дослідження. **Наукова новизна** статті полягає у спробі комплексного аналізу проблематики, пов'язаної із підготовкою, захистом та рецепцією першої монографії Б. Барвінського. **Висновки.** Здійснена реконструкція процесу підготовки та обговорення докторської дисертації Б. Барвінського дозволяє доволі повно зрозуміти дослідницький темперамент молодого вченого. Насамперед відзначено його наполегливість і цілеспрямованість в опануванні знань і вмінь як необхідних підстав для осмислення доби українського середньовіччя, що нею був захоплений юнак. По-друге, вказано на амбітність початкуючого історика, який наполегливо шукаючи власну дорогу в українознавстві, свідомо обрав темою докторату надзвичайно складну та контраверсійну постать Жигимонта Кейстутовича. Її опрацювання вимагало тривалих археографічних пошуків й інтенсивної аналітичної праці. По-третє, Б. Барвінський продемонстрував чимало дослідницьку сміливість, а подекуди й зухвалість, у спробах підважити усталені історіографічною традицією тези. І хоча його гіпотези здебільшого не були підтримані колегами, вони спонукали литуаністів до фахової саморефлексії. Незважаючи на загалом критичне сприйняття першої монографії Б. Барвінського, наукова корпорація схвально оцінила проведену молодим ученим археографічну й історіографічну роботу та його наполегливість у переосмисленні політичної біографії Жигимонта Кейстутовича. Підсумком була успішна промоція докторської праці і здобутий авторитет талановитого медієвіста. Це дозволило Б. Барвінському стати помітною постаттю галицької історіографії, представники якої виконували важливу громадську місію переосмислення ключових явищ середньовічної доби Центрально-Східної Європи з погляду українського історичного інтересу.

Ключові слова: Б. Барвінський, докторат, «Жигимонт Кейстутович, великий князь литовсько-руський (1432–1440 рр.)», М. Грушевський, рецепція.

Постановка проблеми. В інтелектуальній біографії кожного історика факт написання, публікації та захисту докторської праці є особливою подією. Адже йдеться про певне підсумування періоду фахового становлення та представлення на суд ученої корпорації першого в творчій кар'єрі монографічного опрацювання, за яким колеги мають визнати чи відкинути амбіції молодого дослідника на рівноправний професійний діалог. Особливої значущості цей факт набував для українських істориків у добу національного відродження. Йдеться про те, що за відсутності власної держави та стабільної фінансової підтримки, а також сумнівів більшої частини фахової спільноти у дисциплінарній самостійності україністики, опрацювання і промоція докторату з цієї галузі перетворювалися на повний самопожертви культурно-національний чин. Тож чимало молодих людей того часу, маючи непересічний дослідницький талант і вдалі проби пера у студентські роки, не витримували перевірки суворою дійсністю і зрікалися творчих амбіцій задля певного шматка хліба, що його давало учительство чи чиновницька служба.

Добрим прикладом цього спостереження є львівська історична школа М. Грушевського. Як довели її дослідники В. Тельвак і В. Педич, лише третина ближчих вихованців автора «Історії України-Руси» довели свої семінарські студії до кондиції докторської праці (Тельвак, Педич, 2016, с. 97-98). Решта ж після перших, часто дуже вдалих в науковій opinio праць, залишили творчі амбіції і пішли протореною стежкою вчительства. Цю ситуацію з певним відчаєм змалював сам М. Грушевський у доповіді на загальних зборах НТШ ще в 1899 р.: «Завдяки тому, що галицькі Русини не мають доступу до академічної кар'єри, ті молоді надійні сили, які скуплює й виховує Товариство, мусять тоді, коли-б власне потребували дальше віддаватися інтенсивній науковій роботі, розлазитися по провінціальним закуткам, де здібности їх

марнуються й упадають. Товариство, як би не найшло на далі більш інтенсивної підтримки, стоїть перед перспективою роботи Данаїд» (Грушевський, 1899, с. 6).

Згадане вище пояснює чималу увагу сучасних історіографів до наукових кар'єр українських гуманітаріїв в імперську добу, адже саме їхні зусилля значною мірою легітимізували академічний статус українознавства в традиційно консервативному середовищі інтелектуалів Центрально-Східної Європи. Актуалізуючи цю проблему на прикладі львівської історичної школи, нижче реконструюємо процес підготовки та обговорення докторської праці «Жигимонт Кейстутович, великий князь литовсько-руський (1432–1440 рр.)» авторства одного з найбільш контраверсійних, а тому призабутих учнів М. Грушевського Богдана Барвінського (1880-1958).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як уже йшлося, Б. Барвінський є незаслужено призабутою постаттю нашої історіографії. Це доводить доволі скромний перелік праць, які були присвячені йому протягом останніх тридцяти років. В цих здебільшого біографічних нарисах авторства О. Дзьобана, І. Чорновола, А. Фелонюка та ін. лише згадується факт захисту нащадком давнього галицького роду докторської дисертації. Значно докладніше про докторат Б. Барвінського у низці статей і підсумковій монографії писали згадувані В. Тельвак і В. Педич (Тельвак, 2013; Тельвак, 2014; Тельвак, Педич, 2015; Тельвак, Педич, 2015а; Тельвак, Педич, 2015b; Тельвак, Педич, 2016). Вони ж ввели до наукового обігу рецензію на докторат молодого вченого його наукового керівника Людвіка Фінкля. Дещо про докторат Б. Барвінського йшлося в низці наших статей, присвячених рокам навчання історика у Львівському університеті та його співпраці з «Записками НТШ» (Мирош, 2023а; Мирош, 2023b). Втім, комплекс історіографічних проблем, пов'язаних із підготовкою та фаховим обговоренням монографії «Жигимонт Кейстутович, великий князь литовсько-руський (1432–1440 рр.)», так і не знайшов належної їй значущості повноти обговорення. Цим і зумовлено актуальність теми нашого дослідження.

Мета статті – реконструювати процес підготовки Б. Барвінським докторату, проаналізувати зміст праці та з'ясувати особливості її рецепції.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить перша відома сьогодні автобіографія Б. Барвінського, написана як складова його подання на здобуття докторату у Львівському університеті, молодий чоловік від початку здобуття вищих студій показав себе доволі амбітним дослідником. Це проявилось в тому, що він не захотів подібно до багатьох його колег, які розуміли безпосередній зв'язок між доступністю джерельного матеріалу у місцевих архівах і темпами підготовки промоційної праці, опрацьовувати історичну проблематику краєзнавчого характеру. На відміну від них, він захопився порівняно бідною на джерельні звістки добою українського середньовіччя, а саме литовсько-руським періодом. В автобіографії молодий історик з цього приводу відзначив: «Вже від самих початків університетських студій я вирішив присвятити себе науковій праці. З запалом кинувся до вивчення історії середніх віків [...], а з них спеціально досліджував польсько-русько-литовські стосунки, особливо в XIII-XV ст.» (Мирош, 2023а, с. 23).

Вірогідно, певним поштовхом для вибору Б. Барвінським науковою спеціалізацією литuanістики стали присвячені нашому середньовіччю перші томи «Історії України-Руси» М. Грушевського, що якраз з'являлися в роки університетських студій молодого вченого і широко обговорювалися в літературі. Певним доказом цього може бути значне зацікавлення початкуючого історика дидактичними пропозиціями українського професора. Як свідчить студентський каталог Львівського університету, Б. Барвінський відвідував як всі лекційні курси М. Грушевського («Історія Русі, давній період», «Історія Східної Європи в XIII-XIV ст.», «Устрій і культура руських земель в XI-XIII ст.», «Історія руської культури в XI-XIII ст.», «Галицько-Волинська держава», «Історія Великого князівства Литовського до половини XV в.» та «Україна в XVII-XVIII ст.») (Мирош, 2023а, с. 22), так і його науковий семінар «Історичні вправи». Як довів В. Тельвак, власне на науковому семінарі український професор у тісному спілкуванні зі студентами з'ясував їхні наукові зацікавлення та в руслі заявлених інтересів пропонував теми для перших проб пера (Тельвак, 2016). У випадку Б. Барвінського це були реферати «Король Бела IV і князь Данило та питання австрійської спадщини» та «Прешбурзький з'їзд в справі спадщини по Бабенбергах. Причинок до історії великого австрійського безкоролів'я». Про тогочасний професійний рівень молодого історика свідчить те, що остання робота була визнана М. Грушевським гідною преміювання та публікації на сторінках «Записок НТШ».

На своєму семінарі М. Грушевський вочевидь переконався, що для занять українською медієвістикою загалом, а литuanістикою зокрема, у Б. Барвінського є необхідні мовні та критико-джерелознавчі компетенції. А чимала амбітність юнака, яка впадала у вічі оточуючим, була запорукою того, що він не залишить своєї праці незакінченою. Тож у розмові досвідченого й початкуючого істориків народилася ідея досліджувати на рівні докторату малознану тоді постать великого князя литовсько-руського Жигимонта Кейстутовича. Вірогідність нашої реконструкції до певної міри засвідчує сам Б. Барвінський у передмові до першої монографії: «Передовсім за

.....
вибір теми й за цінні замітки та вказівки, а і за поміч в книжках складаю найсердечнішу подяку ВП. Професорови М. Грушевському» (Барвінський, 1905, с. VII).

Процес написання докторату знайшов доволі добре відображення у листуванні молодого і досвідченого істориків. Воно віддзеркалює процес постійного наукового консультування Б. Барвінського старшим колегою з широкого кола питань – доступу до джерел, особливостей інтерпретації їхніх свідчень, отримання потрібної літератури з бібліотеки М. Грушевського, апробації окремих сюжетів на науковому семінарі та засіданнях Історично-філософської секції тощо. Для прикладу наведемо лист початкуючого вченого до вчителя від 6 червня 1904 р.: «До «Жигимонта Кейстутовича» я зібрав спорий матеріал та невдовзі маю надію бути готовим з працею, щоб її восени віддати до апробати [...]. Праця протягнулась не з моєї вини, раз що через 2 місяці був хорий, а друге, що книжок годі було дістати по бібліотеках, так порозпозичувані [...]. Я був би дуже вдячний, якби ВП. Пан Професор назначили міні день і час, коли-б я міг прийти та в дечім поінформуватись про долю моєї праці» (Мирош, 2023а, с. 23).

В свою чергу, попри чималу зайнятість, М. Грушевський не шкодував часу для консультування Б. Барвінського й гостинно удоступнював для нього свою бібліотеку. Отримуючи всебічну підтримку, останній постійно дякував «за клопіт, за прихильну раду». Незважаючи на це, завершення написання праці постійно затягувалося, адже багато матеріалів доводилося замовляти в архівосховищах інших міст або ж безпосередньо виїздити туди для археографічних пошуків. Відчуваючи вчителеву втому від своїх нарікань на перешкоди із завершенням праці, Б. Барвінський виправдовувався: «Й справді мені дуже прикро, що молодші мої товариші мають вже то іспити, то докторати, а я все ще з нічим» (Мирош, 2023а, с. 25).

Іншою загрозою для вчасного докторування, як свідчить епістолярій, стала перспектива призову молодого історика до війська. З огляду на це, Б. Барвінський спішив із завершенням рукопису, що вочевидь не сприяло його якості, на що пізніше вказували рецензенти. Ба більше, він навіть просив учителя у випадку мобілізації апробувати на засіданні Історично-філософської секції працю про Жигимонта за його відсутності. Утім, доля посміхнулася молодому вченому і він був визнаний непридатним для військової служби за станом здоров'я. Прикметно, що першим цією радісною для нього новиною історик поділився саме з учителем в листі від 11 березня 1905 р.: «В[исоко] Поважний Пане Професор! Ділюся з В[исоко] Поважним Паном Професором радісною звісткою, що вчора комісія суперарбітральна увільнила мене раз на все від військової служби. Евентуально міг би я вже особисто реферувати свою працю, на коли В[исоко] Пов[ажний] П[ан] Професор її ласкаво переглянуть».

Згадане обговорення останньої частини докторської монографії Б. Барвінського відбулося на засіданні Історично-філософської секції НТШ 13 червня 1905 р. На ньому молодий історик за участі І. Франка, Ф. Вовка, М. Грушевського, С. Томашівського та інших членів секції реферував підсумкові положення праці про Жигимонта Кейстутовича (Мирош, 2023а, с. 25). Стислість протоколу зібрання секції не дозволяє нам докладніше реконструювати перебіг дискусії. Але як згадував пізніше сам Б. Барвінський, її підсумком було те, що реферовану працю «згодився проф. Грушевський прийняти jako докторську» (Барвінський, 1907, с. 3).

Успішність згаданого обговорення поставила питання про оприлюднення монографії Б. Барвінського. В листах до вчителя він запитував про можливість друку праці на сторінках «Записок НТШ», як це подекуди робили інші представники львівської історичної школи. Це дозволило б молодому вченому не тільки не витратитися на видання докторату, але й отримати за публікації в кількох томах часопису частин праці гідний гонорар. Втім, М. Грушевський обстоював потребу появи такої об'ємної студії окремим виданням. Це бачення було більш виграшним для самого Б. Барвінського, адже дозволяло читачеві зрозуміти масштабність проробленої роботи та не відсувало б здобуття докторату ще більше з огляду на тривалість його появи у періодичному виданні. Зрештою, молодий історик прийняв вчителеве бачення проблеми і почав готувати книгу до публікації у видавництві отців Василіян, з яким у його батька були тривалі плідні взаємини.

Фінальний варіант рукопису, що враховував результати згаданого обговорення на засіданні Історично-філософської секції НТШ, Б. Барвінський надіслав на перегляд учителю. Втім, останній відмовив учневі у проханні прочитати рукопис: «Поважний Пане! Кількома наворотами брався я до читання Вашої праці, але що письмо дуже густе, а при тім помазане, забирає се дуже багато часу, а його не маю» (Мирош, 2023а, с. 24). Як твердять дослідники львівської історичної школи, це був єдиний відомий випадок, коли М. Грушевський відмовив учневі у науковому редагуванні його тексту (Тельвак, Педич, 2016, с. 70).

Більшість сучасних історіографів схильні пояснювати таку поведінку львівського професора його тривалим конфліктом з Олександром Барвінським, що якраз тоді сягнув апогею (Тельвак, 2017). Останній надав ситуації публічного розголосу і Львовом поширилися поголоски про неетичну поведінку М. Грушевського. Своім обуренням такою інтерпретацією історик

поділився зі щоденником: «Вчора був Копач, оповідав про говорення на мене Барвінського і Студинського, що я мішаю персоналії до публичних справ (праця Б. Барвінського); Копач намовляв на уступки – але ті люде все будуть по собі міряти» (Грушевський, 2021, с. 205). Результатом цього скандалу стала зміна наукового керівника докторської праці Б. Барвінського. Ним став добрий приятель його батька Л. Фінкель.

Незважаючи на згадані події, в другій половині 1905 р. монографія «Жигимонт Кейстутович, великий князь литовсько-руський (1432–1440 рр.)» вийшла друком. В авторській передмові ніщо не натякало на проблеми з її підготовкою та появою. Б. Барвінський традиційно подякував усім причетним до його книжкового дебюту, у першу чергу згадавши саме М. Грушевського як головного інспіатора праці. Вчителя він також згадав у стислому історіографічному огляді, вказавши, що його «Історія України-Руси» дала авторові «дуже цінні замітки» (Барвінський, 1905, с. VI). Цікаво, що ціла книга була присвячена Володимирі Антоновичу, як засновнику української литуаністики, з нагоди сорокаліття наукової творчості. Як знаємо, саме завдячуючи засновнику київської школи документалістів та О. Барвінському М. Грушевський опинився на львівській університетській кафедрі (Пиріг, Тельвак, 2021, с. 80). Залишається лише припускати, чи не була згадана присвята інспірована саме лідером угодного табору як певний натяк львівському професору за його нібито невдячність, що її проявила ситуація з докторатом сина.

В плані архітекτονіки і змісту, книга про Жигимонта Кейстутовича була традиційною біографічною студією. Як годиться, автор на початку охарактеризував комплекс виявлених і опрацьованих джерел і літератури. Підсумувавши здобутки попередників, молодий дослідник амбітно заявив, що його монографія «вперше обняла цілість князювання Жигимонта Кейстутовича» і окреслив своїм завданням дати «можливо вірне змалюване его особи jako історичної постати» (Барвінський, 1905, с. VI-VII). Далі Б. Барвінський за хронологією намагався якомога повніше реконструювати біографію самого діяча – спочатку як князя стародубського, а відтак і володаря всієї литовсько-руської держави. Вагомими екскурсами до книги стали укладений автором ітнерарій Жигимонта Кейстутовича, зібрані варіанти його імені в німецьких і руських літописах і актах, причинок до генеалогії Волімутовичів та ін. Цінними для дослідників стали й джерельні додатки, що містили акти унії Великого князівства Литовського з Польщею та витяги з Познанського рукопису «Літописця великого князівства литовського та жомоїтського».

Наукова критика з очікуваним зацікавленням сприйняла нову студію про загалом малознаного політичного діяча європейського середньовіччя. В цілому, праця зустріла доволі скептичне обговорення в літературі, де підкреслювалася дослідницька сміливість вченого у вирішенні тривалий час дискутованих питань, але разом із тим робився закид стосовно апріорності й поспішності багатьох історіографічних припущень. Прикметно, що сам М. Грушевський не виступив зі спеціальним критичним обговоренням першої книги учня. Своїм враженням він поділився на сторінках четвертого тому «Історії України-Руси», відзначивши «старанно зроблений перегляд матеріалу, хоч не поглиблений і мало оригінальний взагалі», що дає лише «деякі поправки і доповнення» до наявної історіографії теми (Грушевський, 1993, с.477).

Натомість, із середовища львівської історичної школи зі спеціальним оглядом монографії виступив інший молодий талановитий медієвіст Богдан Бучинський. Він відзначив чималі сильні сторони книги Б. Барвінського, що наважився опрацювати таку складну проблему. Разом із тим, цілком у дусі вчителевих зауважень рецензент вказав, що намагання автора будь-що заперечити висновки попередніх дослідників і показати князя прихильним до православ'я і русинів володарем значною мірою залишилося нереалізованим, оскільки Б. Барвінський обмежився лише наведенням кількох правових документів. Більше того, вказує рецензент, використовуючи ці акти, автор книги був настільки переконаний у слушності своєї гіпотези, що не здійснив всебічної критики залучених документів, чим «поповнив чималу методичну недокладність» (Бучинський, 1907, с. 140). Відтак, вважає Б. Бучинський, колезі не вдалося досягти більшості поставлених перед собою завдань, тож і вартість рецензованої книги має переважно історіографічний інтерес, як ретельне узагальнення наявних в історіографії підходів. «Взагалі праця доповняє дотеперішню літературу предмета другорядними причинками, дрібними поправками, – висновує рецензент, – але не дає ширшої синтези ані в всестороннім зрозумінню діяльності чоловіка, котрому присвячена ця «монографія», ані в зрозумінню часу, обставин, течій, серед яких розвивала ся його діяльність – в сім другим його праця взагалі не додає майже нічого, і автор сам ішов переважно за чужими, давнішими поглядами» (Бучинський, 1907а, с. 142).

Вдруге до книги «Жигимонт Кейстутович, великий князь литовсько-руський (1432–1440 рр.)» Б. Бучинський звернувся в спеціальній статті, вказавши колезі на існування певних джерельних резервів до вивчення часів великого князя Свидригайла (Бучинський, 1907b).

Прикметно, що Б. Барвінський із вдячністю скористався цією порадою. Проводячи в 1908 р. археографічні пошуки в рукописному відділі бібліотеки князів Чарторийських у Кракові, молодий історик опрацював декілька джерельних текстів, що їх підказав рецензент (Барвінський, 1913, с. 5). Готуючи їх до друку, Б. Барвінський з вдячністю відзначив, що покійний вже тоді Б. Бучинський дав йому «цілий ряд цінних заміток і поправок» до його праці. Вводячи ці документи до наукового обігу, молодий дослідник, за власним зізнанням, «сповнив, хоч в часті обітницю доповнити колись в дечім свою розвідку про Жигимонта Кейстутовича».

Доволі подібною в тональності до наведених вище оцінок докторської монографії Б. Барвінського була польська критика. Так, науковий керівник Л. Фінкель у своєму відгуку вказував на солідність проробленої претендентом на докторський ступінь археографічної та історіографічної праці. Відзначивши, що книга вихованця «є першим всебічним опрацюванням тієї загадкової постаті», польський професор відзначив: «Автор збирає всі, хоч би й найдрібніші, джерельні згадки про Сигізмунда, в численних примітках та екскурсах наводить їх і критично оцінює, рахується з кожною думкою, висловленою в історичній літературі про правління та політику великого князя і намагається подати повну і виразну картину всієї його діяльності». Разом із тим, у відгуку містяться й серйозні закиди: «Однак сумлінності та працьовитості автора не дорівнює його історична проникливість: багато проблем [...] він не зміг переконливо розв'язати. Скрупульозно зібраний матеріал домінує над автором» (Тельвак, Педич, 2016, с. 384).

Найбільш ґрунтовний серед польських істориків аналіз монографії Б. Барвінського запропонував знаний львівський дослідник литовсько-польської доби Антоній Прохаска. Він підніс чималі виклики джерелознавчого, історіографічного та суто дослідницького плану, які стояли перед молодим дослідником життєпису Жигимонта Кейстутовича. Вже на самому початку рецензент підкреслив «чіткість і систематичність авторської роботи, наявні вже в самому групуванні теми» (Prochaska, 1906, s. 339). Далі А. Прохаска доволі докладно проаналізував архітектуру книги та авторський виклад, показуючи значну кількість проблем, що їх був змушений досліджувати Б. Барвінський. При цьому, схвально вказує критик, автор нерідко займає власне становище у дискусії його іменитих попередників. Також рецензент підніс сумлінність в опрацюванні автором джерел і зроблених на їхній підставі висновків.

Поряд із такими сильними сторонами рецензованої книги, А. Прохаска вказує на чималу кількість спірних, а то й відверто слабких її моментів. Вони значною мірою були зумовлені тим, що залучивши для висвітлення теми широке коло різнопланових джерел, Б. Барвінський не зміг їх опанувати з належною критичністю. Внаслідок цього молодий історик замість інтерпретатора свідчень минулого нерідко ставав довірливим адептом візії того чи іншого середньовічного автора. А. Прохаска неодноразово віднотує приклади такої «наївної щирості» Б. Барвінського стосовно інтерпретованих ним джерельних свідчень. Цим рецензент пояснює недокладність багатьох історіографічних припущень і висновків молодого вченого, а подекуди навіть і порушення елементарної логіки при реконструкції подій минулого. «Придавлений матеріалом, не вміє автор подекуди визволитися з під його тягарю і робить висновки сумнівної вартості [...], – відзначає оглядач. – Наслідком такого домінування матеріалу є також деяка плутанина в авторських реконструкціях» (Prochaska, 1906, s. 344-345). У випадках, коли історичне конструювання Б. Барвінського набувало фантастичності, А. Прохаска навіть був змушений наводити більш очевидні висновки зі свідчень залучених ним джерел.

Втім, вважає рецензент, відзначені ним неточності поступаються місцем достоїнствам книги Б. Барвінського, цінність якої полягає в тому, що вона є першою найбільш достовірною оцінкою діяльності Жигимонта Кейстутовича і цим просуває вперед історичну литuanістику. А. Прохаска твердить, що у своїй монографії автор виявив не тільки знання джерел і щире захоплення предметом, але й старанне прагнення до істини й поміркованість суджень. Цінність праці молодого історика, висновує оглядач, значно підвищують також залучені ним у додатках численні документальні матеріали.

Цікаво, що Б. Барвінський визнав рацію українським і польським рецензентам його книги. Адже попри амбітність і полемічний запал так і не виступив із жодним спростуванням чи полемікою. Зрештою, його дослідницьке еґо мав би потішити той факт, що кількість схвальних оцінок все-таки переважала критичні спостереження. Тож протягом двох років від появи монографії молодий історик склав усі докторські іспити (ригорозум) і 31 травня 1907 р. відбулася довгоочікувана ним промоція на доктора філософії. Вона засвідчила появу в українській історіографії оригінального дослідника, здатного ставити новаторські проблеми та пропонувати шляхи їхнього вирішення.

Висновки. Здійснена реконструкція процесу підготовки та обговорення докторської дисертації Б. Барвінського дозволяє доволі повно зрозуміти дослідницький темперамент молодого вченого. Насамперед слід відзначити його наполегливість і цілеспрямованість в

опануванні знань і вмінь як необхідних підстав для осмислення доби українського середньовіччя, що нею був захоплений юнак. По-друге, відзначимо амбітність початкуючого історика, який наполегливо шукаючи власну дорогу в українознавстві, свідомо обрав темою докторату надзвичайно складну та контраверсійну постать Жигомонта Кейстutowича. Її опрацювання вимагало складних археографічних пошуків й інтенсивної аналітичної праці. Портрет, Б. Барвінський продемонстрував чималу дослідницьку сміливість, а подекуди й зухвалість, у спробах підважити усталені історіографічною традицією тези. І хоча його гіпотези здебільшого не були підтримані колегами, вони спонукали литuanістів до фахової саморефлексії. Незважаючи на загалом критичне сприйняття першої монографії Б. Барвінського, наукова корпорація схвально оцінила проведену молодим ученим археографічну й історіографічну роботу та його наполегливість у переосмисленні політичної біографії Жигомонта Кейстutowича. Підсумком була успішна промоція докторської праці і здобутий авторитет талановитого медієвіста. Це дозволило Б. Барвінському стати помітною постаттю галицької історіографії, представники якої виконували важливу громадську місію переосмислення ключових явищ середньовічної доби Центрально-Східної Європи з погляду українського історичного інтересу.

Подяка. Висловлюю щирю вдячність працівникам бібліотек, а також членам редколегії журналу за консультації, надані під час підготовки статті до друку.

Фінансування. Автор не отримав фінансової підтримки для дослідження, авторства та публікації цієї статті.

Джерела та література:

- Prochaska, A.** (1906). [Recenzja]. Barwiński Bohdan: Zygmunt Kiejstutowycz, welykij kniaz litowsko-ruskij (1432 do 1440). Żowkwa 1905 str. 169. *Kwartalnik historyczny*, XX, 339-345.
- Барвінський, Б.** (1905). *Жигимонт Кейстutowич – великий князь литовско-руський (1432–1440 рр.)*. Історична монографія. Жовква. 169 с.
- Барвінський, Б.** (1907). Заява. *Руслан*, 208, 3.
- Барвінський, Б.** (1913). Кілька документів і заміток до часів вел[икого] князів Свигригайла і Жигимонта Кейстutowича. *Записки НТШ*, CXV, С. 3-7.
- Барвінський, Б.** (1927). *Д-р Юліан Целевич (23. III. 1843—24. XII. 1892). Його наукова діяльність на полі української історіографії і етнографії в світлі давніших та новіших дослідів*. Львів. 334 с.
- Бучинський, Б.** (1907а). Новіші праці по історії вел. кн. Литовського в XV віці. *Записки НТШ*, LXXV, 138-145.
- Бучинський, Б.** (1907б). Кілька причинків до часів вел[икого] князя Свигригайла (1430 -1433). *Записки НТШ*, LXXVI, 117–142.
- Грушевський М. С.** (2021). *Щоденник (1902–1914 рр.)*: У двох томах. Т. 1 (1902–1907) / Упоряд., вступна стаття, коментарі С. Панькова. Київ: ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України. 544 с.
- Грушевський, М.** (1899). Наукове Товариство імені Шевченка і його діяльність в 1898 р. *Записки НТШ*, XXVII, 3-7.
- Грушевський, М.** (1902). Рецензія: Богдан Барвінський — З'їзд галицького князя Данила з угорським королем Белею IV в Прешбурзі 1250 р. (історично критична аналіза). *Записки НТШ*, L, 12-13.
- Грушевський, М.** (1907). Злобна напасть. *Діло*, 246, 1.
- Грушевський, М.** (1993). *Історія України-Руси*. Київ : Наук. думка. 535 с.
- Мирош, В.** (2023а). Богдан Барвінський та Львівський університет: становлення історика. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 60-3, 20-27. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-3>
- Мирош, В.** (2023б). Співпраця Богдана Барвінського із «Записками НТШ» на початку ХХ ст.: проблематика та рецепція. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 12/54, 71–85. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283660>
- Н. М. [Молчановський Н.]**. (1902). Рецензія: Богдан Барвінський. З'їзд галицького князя Данила з угорським королем Белею IV в Прешбурзі 1250 р. Історично-критична аналіза. Львів, 1901. *Киевская старина*, LXXVI, 38-39.
- Піріг, Р., Тельвак, В.** (2021). *Михайло Грушевський: життєпис на тлі доби*. Херсон: Видавництво ОЛДІ-ПЛЮС. 572 с.
- Тельвак, В.** (2013). Михайло Грушевський в оцінках своїх учнів (перша третина ХХ ст.). *Історіографічні дослідження в Україні*, 23, 160-197.
- Тельвак, В.** (2014). Львівський університет у становленні історичної школи Михайла Грушевського. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 10, 46-52.

- Тельвак, В. (2016). "Історичні вправи" Михайла Грушевського у Львівському університеті: спроба реконструкції. *Український археографічний щорічник. Нова серія*, 19/20, 313-322.
- Тельвак, В. (2017). Михайло Грушевський та Олександр Барвінський на тлі українського руху кінця ХІХ – першої третини ХХ століття. *Записки НТШ. Праці Історично-філософської секції*, CCLXX, 82-102.
- Тельвак, В., Педич, В. (2014). Львівська історична школа Михайла Грушевського: комунікативна природа та психологічний клімат. *Історіографічні дослідження в Україні*, 25, 26-53.
- Тельвак, В., Педич, В. (2015). Львівська історична школа Михайла Грушевського: культура конфлікту. *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*, X, 234-241.
- Тельвак, В., Педич, В. (2015a). Львівська історична школа Михайла Грушевського: становлення, функціонування, структура. *Galicja. Studia i materiały*, 1, 229-251.
- Тельвак, В., Педич, В. (2015b). Персональний склад львівської історичної школи Михайла Грушевського: методологічний аспект. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Історія»*, 36, 18-35.
- Тельвак, В., Педич, В. (2016). *Львівська історична школа Михайла Грушевського*. Львів. 440 с.

Volodymyr B. Myrosh

National University «Ostroh Academy»
Postgraduate Student (Ukraine)

Bohdan Barvinsky's Doctorate: Genesis, Implementation, Reception

Abstract. *The purpose of the research is to reconstruct the preparation process of B. Barvinsky's doctorate, to analyze the content of the work and to find out the peculiarities of its reception. The research methodology is based on the application of principles (objectivity, historicism, holism) and methods (generalization, analysis and synthesis, comparison, genetic, psychological and typological) of historiographic research. The scientific novelty of the article consists in an attempt to comprehensively analyze the issues related to the preparation, defense and reception of B. Barvinsky's first monograph. Conclusions.* The reconstruction of the process of preparation and discussion of B. Barvinsky's doctoral thesis allows us to fully understand the research temperament of the young scientist. First of all, his perseverance and determination in mastering knowledge and skills were noted as necessary grounds for understanding the era of the Ukrainian Middle Ages, which the young man was fascinated by. Secondly, it pointed out the ambition of the beginning historian, who persistently sought his path in Ukrainian studies, in consciously choosing the extremely complex and controversial figure of Sigismund Kęstutaitis as the subject of his doctorate. The thesis development required long archeographic searches and intensive analytical work. Thirdly, B. Barvinsky demonstrated considerable research courage, and sometimes audacity, in attempts to undermine theses established by the historiographical tradition. And although his hypotheses were mostly not supported by colleagues, they encouraged professional self-reflection among Lithuanian studies scholars. Despite the generally critical perception of B. Barvinsky's first monograph, the scholars praised the archeographic and historiographical work carried out by the young scientist and his persistence in rethinking the political biography of Sigismund Kęstutaitis. The result was the successful promotion of the doctoral work and the acquired authority of the talented medievalist. This allowed B. Barvinsky to become a prominent figure in Galician historiography, whose representatives performed an important public mission of rethinking the key phenomena of the medieval era of Central-Eastern Europe from the point of view of Ukrainian historical interest.

Key words: B. Barvinsky, doctorate, "Sigismund Kęstutaitis, Grand Duke of Lithuania-Rus (1432–1440)", M. Hrushevsky, reception.

References:

- Barvinskyi, B. (1905). *Zhygymont Keistutovych – velykyi kniaz lytovsko-ruskyi (1432–1440 rr.). Istorychna monohrafiia [Zhygimont Keistutovych – Lithuanian-Russian Grand Duke (1432–1440). Historical monograph]*. Zhovkva. 169 s. [in Ukrainian].
- Barvinskyi, B. (1907). Zaiava [Statement]. *Ruslan – Ruslan*, 208, 3. [in Ukrainian].
- Barvinskyi, B. (1913). Kilka dokumentiv i zamitok do chasiv vel[ykoho] kniaziv Svytryhaila i Zhyhymonta Keistutovycha [Several documents and notes to the time of the Grand Dukes Svydrygail and Zhygimont Keistutovych]. *Zapysky NTSh – Notes of SSS*, CXV, 3-7. [in Ukrainian].
- Barvinskyi, B. (1927). *D-r Yuliiian Tselevych (23. III. 1843—24. XII. 1892). Yoho naukova diialnist na poli ukrainskoi istoriohrafii i etnohrafii v svitli davnishykh ta novishykh doslidiv [Dr. Yuliyian Tselevich (23. III. 1843—24. XII. 1892). His scientific activity in the field of Ukrainian historiography and ethnography in the light of older and more recent research]*. Lviv. 334 s. [in Ukrainian].

- Buchynskiy, B.** (1907a). Noviishi pratsi po istorii vel. kn. Lytovskoho v XV vitsi [Newer works on the history of the vel. book Litovsky in the 15th century]. *Zapysky NTSh – Notes of SSS*, LXXV, 138-145. [in Ukrainian].
- Buchynskiy, B.** (1907b). Kilka prychnykh do chasiv velykoho kniazia Svytryhaila (1430 -1433) [Several reasons for the time of Grand Duke Svytrygail (1430-1433)]. *Zapysky NTSh – Notes of SSS*, LXXVI, 117–142. [in Ukrainian]
- Hrushevskiy, M.** (1899). Naukove Tovarystvo imeny Shevchenka i yoho diialnist v 1898 r. [Shevchenko Scientific Society and its activities in 1898.]. *Zapysky NTSh – Notes of SSS*, XXVII, 3-7. [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M.** (1902). [Retsenziia]. Bohdan Barvynskiy — Zizd halytskoho kniazia Danyla z uhorskym korolem Beleiu IV v Preshburzi 1250 r. (istorychno krytychna analiza) [Bohdan Barvynskiy — The meeting of the Galician prince Danylo with the Hungarian king Belya IV in Preshburz in 1250 (historically critical analysis)]. *Zapysky NTSh – Notes of SSS*, L, 12-13. [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M.** (1907). Zlobna napast [A malicious attack]. *Dilo – Work*, 246, 1. [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M.** (1993). *Istoriia Ukrainy-Rusy [History of Ukraine-Rus’]*. Kyiv : Nauk. dumka. 535 s. [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M.** (2021). *Shchodennyk (1902–1914 rr.) [Diary (1902–1914)]*: U dvokh tomakh. T. 1 (1902–1907) / Uporiad., vstupna stattia, komentari S. Pankova. Kyiv: IUAD im. M. S. Hrushevskoho NAN Ukrainy. 544 s. [in Ukrainian].
- Myrosh, V.** (2023a). Bohdan Barvynskiy ta Lvivskiy universytet: stanovlennia istoryka [Bogdan Barvynskiy and Lviv University: the formation of a historian]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences*, 60-3, 20-27. [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-3>
- Myrosh, V.** (2023b). Spivpratsia Bohdana Barvinskoho iz «Zapyskamy NTSh» na pochatku XX st.: problematyka ta retsepsiia [Bohdan Barvynskiy's collaboration with the «Notes of Shevchenko Scientific Society» at the beginning of the 20th century: problems and reception]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 12/54, 71–85. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283660>
- N. M. [Molchanovskiy, M.]**. (1902). Retsenziia: Bohdan Barvynskiy — Zizd halytskoho kniazia Danyla z uhorskym korolem Beleiu IV v Preshburzi 1250 r. (istorychno krytychna analiza) [Bohdan Barvynskiy — The meeting of the Galician prince Danylo with the Hungarian king Belya IV in Preshburz in 1250 (historically critical analysis)]. *Kyevskaia staryna – Kyiv Antiquities*, LXXVI, 38-39. [in Ukrainian].
- Prochaska, A.** (1906). [Recenzja]. Barwiński Bohdan: Zygmunt Kiejstutowycz, welykij kniaz litovskoruskij (1432 do 1440). Żowkwa 1905 str. 169. [Barwiński Bohdan: Zhygimont Keistutovych – Lithuanian-Russian Grand Duke (1432–1440). Zhovkva. s. 169]. *Kwartalnik historyczny – Historical Quarterly*, XX, 339-345. [in Ukrainian]
- Pyrih, R., Telvak, V.** (2021). *Mykhailo Hrushevskiy: zhyttiepys na tli doby [Mykhailo Hrushevskiy: biography against the backdrop of the times]*. Kherson: Vydavnytstvo OLDI-PLluS. 572 s. [in Ukrainian].
- Telvak V., Pedych, V.** (2015c). Personalnyi sklad lvivskoi istorychnoi shkoly Mykhaila Hrushevskoho: metodolohichni aspekt [Personnel of the Lviv historical school of Mykhailo Hrushevskiy: methodological aspect]. *Problemy humanitarnykh nauk. Serii «Istorii» – Problems of humanitarian sciences. "History" series*, 36, 18-35. [in Ukrainian].
- Telvak, V.** (2013). Mykhailo Hrushevskiy v otsinkakh svoikh uchniv (persha tretyna XX st.) [Mykhailo Hrushevskiy in the evaluations of his students (first third of the 20th century)]. *Istoriografichni doslidzhennia v Ukraini – Historiographic research in Ukraine*, 23, 160-197. [in Ukrainian].
- Telvak, V.** (2014). Lvivskiy universytet u stanovlenni istorychnoi shkoly Mykhaila Hrushevskoho [Lviv University in the formation of the historical school of Mykhailo Hrushevskiy]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences*, 10, 46-52. [in Ukrainian].
- Telvak, V.** (2016). "Istorychni vpravy" Mykhaila Hrushevskoho u Lvivskomu universyteti: spraba rekonstruktsii [Mykhailo Hrushevskiy's "Historical Exercises" at Lviv University: an attempt at reconstruction]. *Ukrainskyi arkhografichniy shchorichnyk. Nova serii – Ukrainian archeographic yearbook. New series*, 19/20, 313-322. [in Ukrainian].
- Telvak, V.** (2017). Mykhailo Hrushevskiy ta Oleksandr Barvynskiy na tli ukrainskoho rukhu kintsia XIX – pershoi tretyny XX stolittia [Mykhailo Hrushevskiy and Oleksandr Barvynskiy against the background of the Ukrainian movement of the end of the 19th – the first third of the 20th century]. *Zapysky NTSh. Pratsi Istorychno-filosofskoi sekti – Notes of SSS. Proceedings of the Historical and Philosophical Section*, CCLXX, 82-102. [in Ukrainian].
- Telvak, V., Pedych, V.** (2014). Lvivska istorychna shkola Mykhaila Hrushevskoho: komunikatyvna pryroda ta psykholohichni klimat [Mykhailo Hrushevskiy Lviv Historical School: communicative nature

.....
and psychological climate]. *Istoriografichni doslidzhennia v Ukraini – Historiographic research in Ukraine*, 25, 26-53. [in Ukrainian].

Telvak, V., Pedych, V. (2015a). Lvivska istorychna shkola Mykhaila Hrushevskoho: kultura konfliktu [Mykhailo Hrushevskyyi Lviv Historical School: Culture of Conflict]. *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*, X, 234-241. [in Ukrainian].

Telvak, V., Pedych, V. (2015b). Lvivska istorychna shkola Mykhaila Hrushevskoho: stanovlennia, funktsionuvannia, struktura [Mykhailo Hrushevskyyi Lviv Historical School: formation, functioning, structure]. *Galicja. Studia i materiały*, 1, 229-251. [in Ukrainian].

Telvak, V., Pedych, V. (2016). *Lvivska istorychna shkola Mykhaila Hrushevskoho [Lviv historical school of Mykhailo Hrushevskyyi]*. Lviv. [in Ukrainian].

Статтю надіслано до редколегії 06.07.2023 р.
Статтю рекомендовано до друку 22.08.2023 р.